

Fogorvosi anyagtan fizikai alapjai

2.

Általános anyagszerkezeti ismeretek
Folyadékok, szilárd anyagok, folyadékkristályok

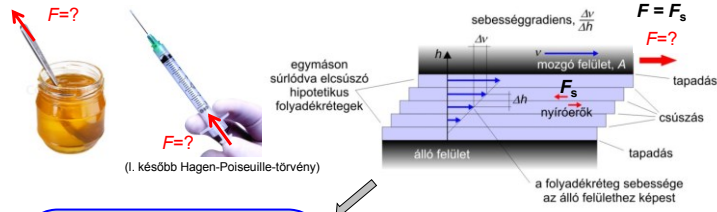
Kiemelt témák:

- ❖ Viszkozitás
- ❖ Apatit
- ❖ Kristályhibák és jelentőségük
- ❖ Amorf anyagok
- ❖ Folyadékkristályok (A tankönyvben nem található téma!)

Tankönyv
fejezetei:
4, 5

Feladatok:
1. fej.:
22, 23, 32, 34, 35

Viszkozitás (η) $\leftrightarrow$ Fluiditás, azaz folyósság ($1/\eta$)

Newton-féle súrlódási törvény:

$$F_s = \eta \cdot A \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h}$$

viszkozitás (belső súrlódási együttható)
[η] = Pa·s

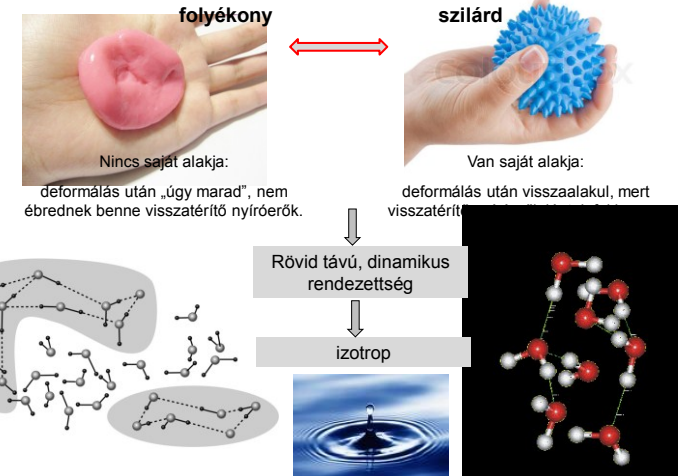
$$\sigma_{nyíró} = \frac{F_s}{A} = \eta \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h} \cdot g_v$$

nyírófeszültség   sebséggradiens

$$\sigma_{nyíró} = \eta \cdot g_v$$

3

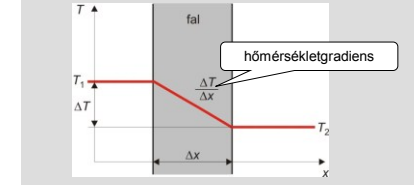
Folyadékok

$$\frac{F_s}{A} = \eta \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h} \cdot g_v$$

sebséggradiens

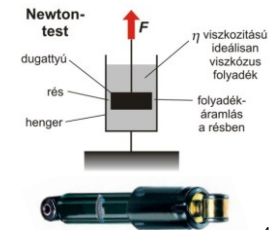
A gradiens értelmezéséhez a hőmérsékletgradiens példáján:

A viszkozitás mérése pl. rotációs viszkoziméterrel:

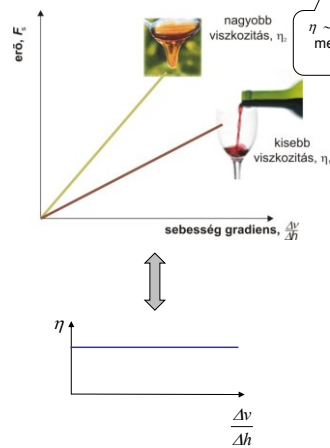

Viszkózus test modellje:

4

Newton-féle súrlódási törvény: $F_s = \eta \cdot A \cdot \frac{\Delta v}{\Delta h}$

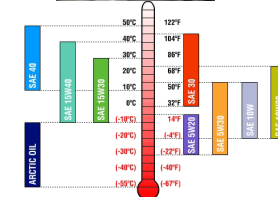
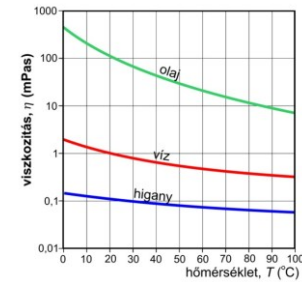
$\eta \sim$ az egyenes meredeksége (állandó)

Néhány anyag viszkozitása:

anyag	η (mPas)
levegő	0,019 (20° C)
víz	1 (20° C)
műnyál (USA szabadalom)	2~10
glicerin	1500 (20° C)
metil metakrilát monomer	0,5 (25° C)
etilén glikol dimetakrilát monomer	3,4 (25° C)
cink foszfát	95 000 (25° C)
cinkoxid-eugenol	100 000 (37° C)
szilikon	60 000-1 200 000 (37° C)

5

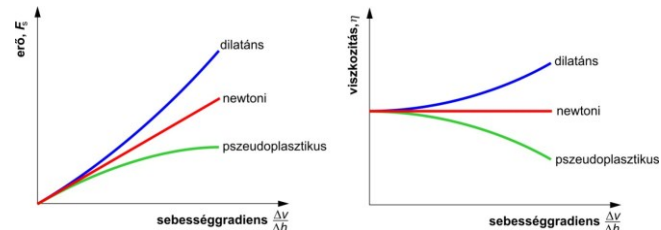
η függ: • anyagi minőség
• hőmérséklet

(A gázok viszkozitása növekszik a hőmérsékletük növelésével. Miért?)

6

η függ: • nyíróerők/sebességgradiens (sebességesés)??

folyadékok

Normális (v. newtoni) folyadék

pl. víz, olaj

Anomális (v. nem-newtoni) folyadékok

pseudoplasztikus

pl. nyál, vér, polikarboxilát cementek, elasztomer lenyomatanyagok

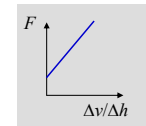
dilatáns

pl. műgyanta alapú kompozitok

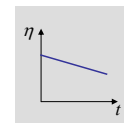
7

Bingham-folyadék:

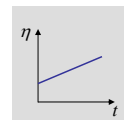
η függ: • idő??

Tixotrop folyadékok:

pl. egyes lenyomat anyagok

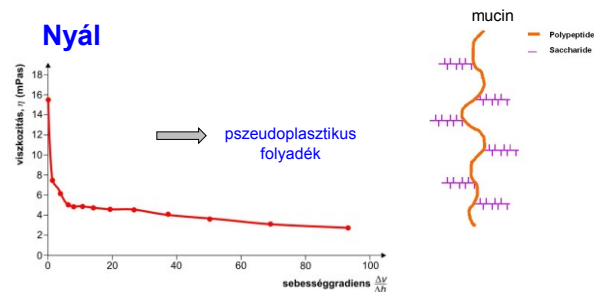
Reopex folyadékok:

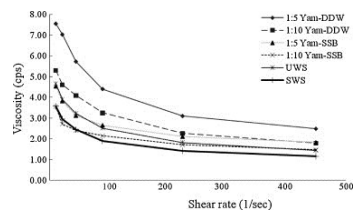
Nem összetévesztendő a pseudoplasztikus, ill. dilatáns folyadékokkal!

8

Nyál

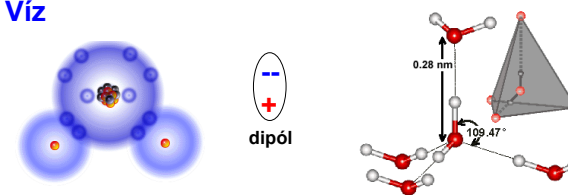

Műnyál:

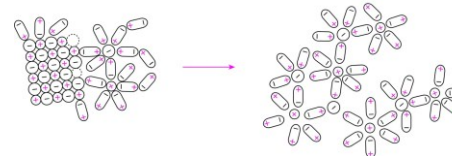

9

Víz

- magas fajhő, olvadás- és párolgáshő
- nagy felületi feszültség
- jó oldószer

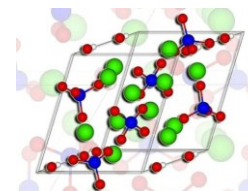
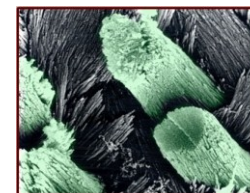
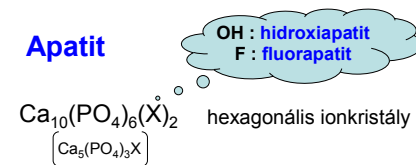

10

11

Apatit

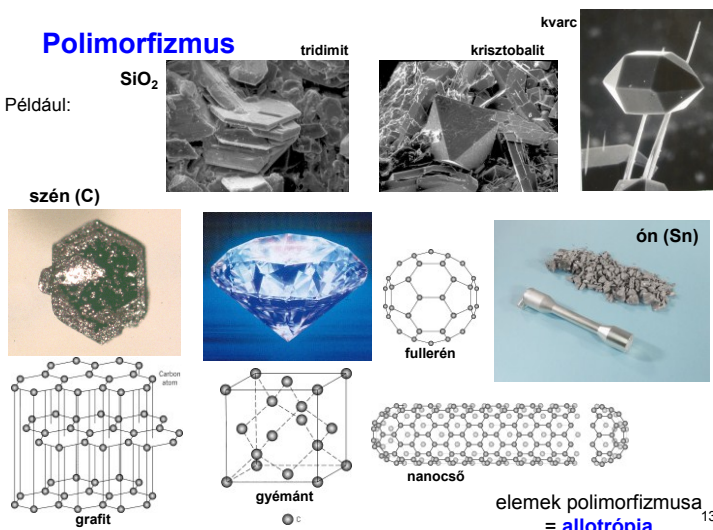

Dentinben, csontban: 20-60 nm x 6 nm-es kristályok
Zománcban: 500-1000 nm x 30 nm-es kristályok

12

Polimorfizmus

Például:

Kristályhibák

• pont hibák

• termikus

• vakancia (Schottky-hiba)

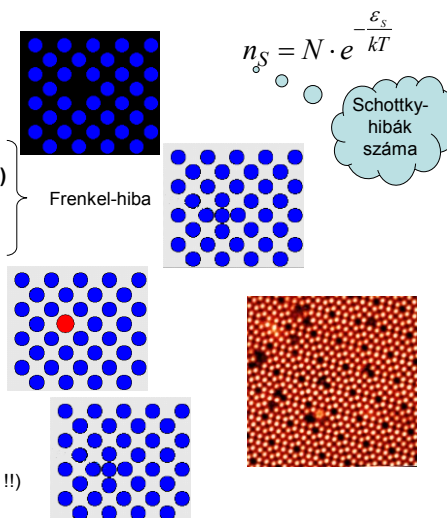
• interstícium

• idegen atom

• szubsztitúció

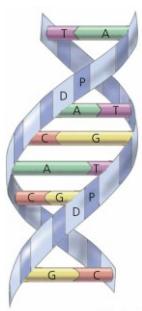
• intersticiális

(l. ötvözetek !!)

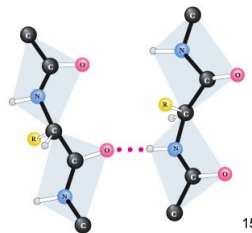
Ponthibák keletkezése, mozgása:

Termikus hibák biológiai makromolekulákban:

$$n_{s_o} = N \cdot e^{-\frac{\epsilon_s}{kT}}$$

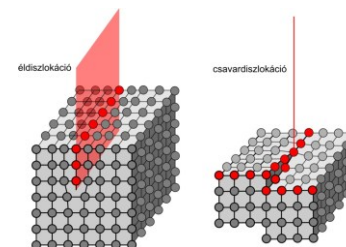
felbomlott H-hidak száma

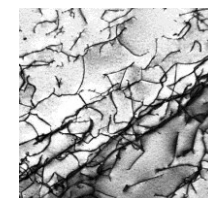
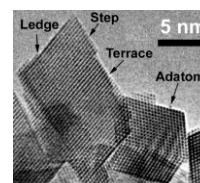
15

• diszlokációk

- éldiszlokáció
- csavardiszlokáció

• felületi hibák

titanium ötvözet
diszlokációi

16

A hibák erősen befolyásolják a tulajdonságokat!

Al_2O_3

pl. optikai tulajdonságok

+ Cr^{3+}

+ V^{2+}

Fe^{2+}

+ $\text{Ti}^{4+} + \text{Fe}^{2+}$

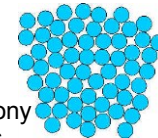
pl. mechanikai tulajdonságok

17

Amorf anyagok

= üveg, üvegszerű anyag

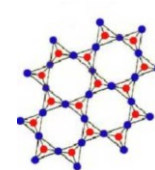
- rövid távú rend
- sok szerkezeti hiba
- nincs saját alak/folyékony de nagyon nagy viszkozitás, túlhűtött folyadék, ezért úgy tűnik, van saját alakjuk
- mechanikailag kemény
- izotrop

pl. üveg, műgyanta, viasz, bitumen, ...

kristályos SiO_2

amorf SiO_2

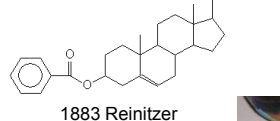
• Si • O

18

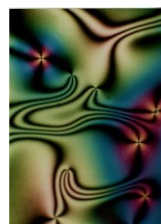
❖ (A tankönyvben nem található téma!)

Folyadék-kristályok

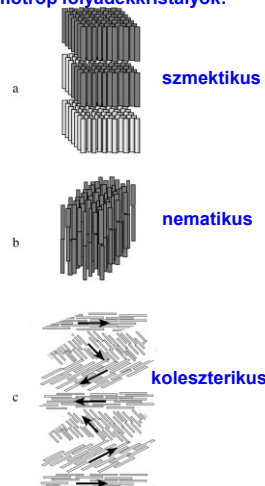
Cholesterinbenzoat

- anizodimenziós molekulák
- mezofázis
- részben rendezett struktúra
- folyékony
- optikailag anizotróp
- szerkezete nagyon érzékeny a külső hatásokra

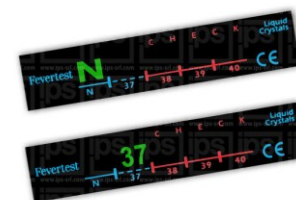
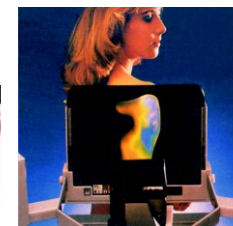

Termotróp folyadék-kristályok:

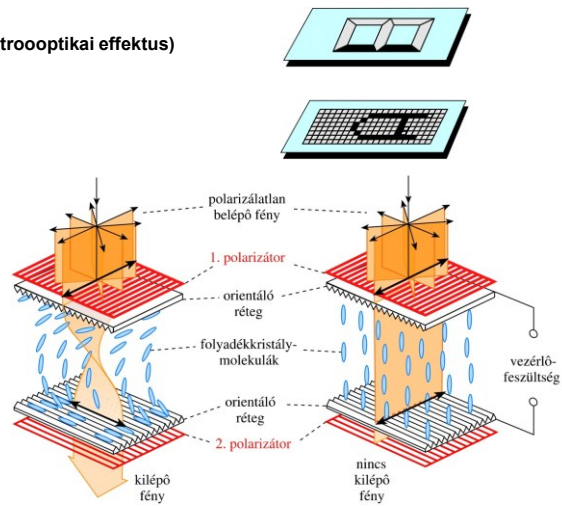
19

Kontakttermográfia (termooptikai effektus)

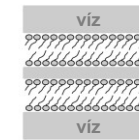
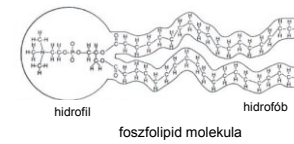
20

LCD
(elektrooptikai effektus)

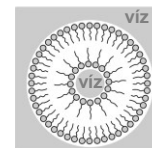

21

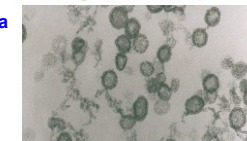
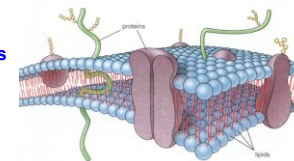
**Liotróp
folyadék-
kristályok
pl.:**

lamelláris

liposóma

Következő
előadáshoz:
6., 7.
tankönyvi
fejezetek

22